

лася ще за радянських часів, коли і право, і правоохоронна система розглядалися здебільшого як система покарання. Коли кожний громадянин побачить висококультурного та освіченого фахівця – правника, який виконує свої службові обов'язки на високому рівні і завжди готовий надати правову допомогу, зміниться і ставлення до правоохоронної та судової систем у нашій країні. Це і можна назвати головною метою створення системи правового виховання.

Ю. В. Мелякова, кандидат філософських наук

ПЕРЕОЦІНЮВАННЯ ЦІННОСТЕЙ ЯК ПРОБЛЕМА ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ

Актуальність обраної теми зумовлена ситуацією кардинального переоцінювання цінностей, яка спостерігається зараз. В умовах становлення нетрадиційних ідеальних реальностей і панування неklasичних культурних цінностей сфера правосвідомості, зокрема правового виховання, потребує принципного критичного переосмислення і нового теоретичного обґрунтування.

Метою дослідження є доведення класичних і неklasичних антропологічних та аксіологічних засад, що реалізуються у сфері права, їх порівняльний аналіз, виявлення суперечливості та загострення проблеми правового виховання за умов нової духовності, ментальності, ціннісного апарату людини постмодерну і методологічних підстав її ставлення до права.

В умовах мутації позитивної форми раціональності раціоналізується сама мінливість. Втрачено інтерес до гомогенної цілісності. Людині відмовлено у можливості морального виправдання шляхом причетності її до абсолютних цінностей. Спостерігається дефіцит гуманізму, моральних ідеалів, аксіологічних абсолютів, керівних засад. Суб'єкт відчуває себе як автономну чисту тілесність, що зумовлена у своїй поведінці пріоритетами комфорту та індивідуального блага і не обтяжена соціальною відповідальністю, адже тілесність передбачає максимум спонтанної динаміки і мінімум духовності. У свій час для ментальності людини класики і модерну були притаманні ціннісна фундаментальність, визнання авторитетів, принциповість, щирість, справжність, відкритість, природність, тенденція до виправдання особистої жертви на користь суспільним інтересам, почуття вини. Характерною була героїзація суспільного лідера – особи, яка користується повагою з боку інших. Моральний герой – завжди трагічний герой, ідеал правового виховання. Його безкорислива свідомо жертвовність виявлялася повністю виправданою згідно з критерієм людського призначення. Так, до класичних загальнолюдських моральних цінностей належали: обов'язок, відповідальність, честь, гідність, мужність, жертвовність.

Ментальність людини некласичних поглядів доби постмодерну радикальним чином відрізняється від зазначеної вище. З огляду на пріоритет моральної, ідеологічної та соціальної автономії особистості відбувається героїзація маргінала, який набуває іронічних рис у своєму ставленні до світу. Моральний герой сучасності – це комічний герой. Спостерігається тенденція до парадоксальності особистої жертви та героїзму в принципі. Недоречним і зайвим вважається почуття вини. Ідеал самоцінності і самодостатності людини підноситься до своїх крайніх меж, набуваючи на практиці рис нарцисизму та егоїзму. Право ж сьогодні фактично залишається в полоні позитивізму, характерною ознакою якого є ототожнення права і правопорядку як системи норм та інститутів, а об'єктом пізнання виступають факти. Реальним наслідком цієї невідповідності образів людини і права стали дефрагментація права, відсутність цілісного сприйняття права свідомістю громадян, а звідси – недостатня роль правових принципів у правовому регулюванні, а також формування негативного образу права в суспільстві.

Причетність суб'єкта до динамічних, нестабільних та відкритих структур не стримує виключення його із духовної спільноти, відчуженості від колективних традицій, спадкоємних ідеалів, принципів та цінностей. Більше не укорінений у традицію суб'єкт моралі самостійно стверджує тимчасово актуальні для-себе-цінності. Їх ситуативна пріоритетність, альтернативність свідчать про якісно нові принципи моральної мотивації та моральної регуляції суб'єкта, його нові критерії оцінювання та виправдання соціальних учинків. Адже вчинок нині обумовлюється і виправдовується максимальною особистою вигодою. Тріумф самореалізації особистості полягає в успішній життєвій пристосовуваності, яка виявляється можливою завдяки гнучкості моральних переконань, постійній зміні пріоритетів, інтерактивній поведінці анонімного суб'єкта, його безперервній самоідентифікації в інтерсуб'єктивному просторі.

Принципом існування стає симуляція цілеспрямованої діяльності, чиста гра. За словами Б. Парамонова, сила симулякра в тому, аби бути собою – собою не будучи. Доречність симулятивної поведінки в окремій ситуації виступає альтернативою принциповому типу поведінки за абсолютними критеріями справедливості.

Розглянувши теоретичні підвалини і практичну ситуацію сучасності, слід зробити такий висновок. Відстеживши занедбання таких етичних категорій і духовних цінностей, як принциповість, витримка, жертвність, вина, суспільний інтерес, честь, обов'язок, відповідальність, патріотизм, а також радикальне переоцінювання значущості понять «самореалізація» і «свобода», з'являються підстави говорити про кризу абсолютних моральних цінностей та їх переоцінювання. Триває процес утвердження некласичних моральних цінностей, таких як безпринциповість, альтернативність, незалежність, особистий інтерес, самодостатність, анонімність, креативність, самоцінність,

безвідповідальність, індивідуалізм, комфорт. Адже важко уявити собі ту правову реальність, що ґрунтуватиметься на них. Як має корелюватися образ людини і образ права, якщо антропологічними рисами права повинні бути інтенціональність, визнання, орієнтованість на іншого, а природою теперішньої людини є абсолютна сконцентрованість на собі? Яким може бути образ права, досягнутий шляхом іронічної деконструкції? Сумнівним уявляється також правопорядок у суспільстві, коли суб'єкт керуватиметься не вищими моральними цінностями, а особистим інтересом і ситуативною доцільністю, самостійно створюючи правовий прецедент як закон-для-себе.

Отже, враховуючи обставини переоцінювання цінностей і концептуальні парадигмальні зміни в галузі юриспруденції та філософії права, слід зазначити, що багато питань правового виховання залишаються відкритими, оскільки правова культура і виховання не можуть бути не причетними до проблем моралі і ціннісної орієнтації особистості.

Н. И. Сатохина, кандидат юридических наук

СУБЪЕКТ ПРАВА КАК ЦЕЛЬ ПРАВОВОГО ВОСПИТАНИЯ: ГЕРМЕНЕВТИЧЕСКИЙ ПОДХОД

Признание человека, его прав и свобод наивысшей ценностью и цель гуманизации юридической практики в целом актуализируют герменевтико-экзистенциальные исследования в юриспруденции, в которых в центре правовой реальности оказывается не норма, а фигура субъекта права. В рамках такого подхода правовая реальность рассматривается как непрерывный процесс воспроизведения правовых смыслов в коммуникации между субъектами. Поэтому основной целью правового воспитания следует считать формирование субъекта права – автономной правовой личности как субъекта воспроизведения правовой действительности.

В рамках герменевтической философии права, представленной такими именами, как Х.-Г. Гадамер, П. Рикер, А. Кауфман, В. Гассемер и др., право не является сводом правил, оно не заложено в готовом виде в норму и не может быть оттуда извлечено. Осуществляясь в правоотношениях, оно всегда динамично, исторично, процессуально. Так, А. Кауфман отмечает, что право исторично в аналогичном человеку смысле: оно должно постоянно осуществляться, чтобы прийти к самому себе. Не существует готового права, но во все времена происходит его становление. Вхождение же права в бытие опосредовано личностью как источником правовых смыслов. Иначе говоря, право проживает свою жизнь как цепочка интерпретаций, где каждое новое «прочтение» изменяет как горизонт «читателя», так и значение феномена благодаря явлению, которое Х.-Г. Гадамер назвал «историей воздействий»: